

Parafia w pedagogii nowej ewangelizacji

Prof. dr hab. Zbigniew Narecki – KUL STALOWA WOLA

W I. 1967-1972 studia teologiczne i socjologiczne na Wydziałach: Teologii KUL i Filozofii Chrześcijańskiej KUL. W I. 1972-1975 studia specjalistyczne w Instytucie Teologii Pastoralnej KUL pracą licencjacką. W I. 1975-2008 pracownik Biblioteki Uniwersyteckiej KUL w Lublinie na stanowisku kustosa zaś w r. 1982 doktorat. W r. 2002 kolokwium habilitacyjnego w Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie. Zainteresowania: problematyka duszpastersko-apostolska Kościoła, formy i metody ewangelizacyjne Kościoła, ewangelizacja parafii. Od 2005 r. pracownik WZNoS KUL w Stalowej Woli. Autor ok. 200 pozycji naukowych, popularno-naukowych, haseł, prasówek, bibliografii przedmiotowych i podmiotowych, recenzji, itp.

WSTĘP

Nie do końca uświadomiamy sobie rolę parafii w odnowie ewangelizacyjnej współczesnego Kościoła, aczkolwiek o jej teologiczno-kanonicznym statusie napisano wiele. Wciąż dyskutowanymi są kwestie jej podstawowych struktur i funkcji, zaś ostatnio mówi się o parafialnej pedagogii nowej ewangelizacji, o wielkim znaczeniu ugrupowań religijno-kościelnych w procesie jej odnowy. Mówi się o tym w sposób budzący emocje i nadzieje, szczególnie po ostatnim Synodzie Biskupów z października 2012. Godnym uwagi byłoby więc ogarnięcie ową perspektywą parafii oraz ewangelizacji, gdzie taka odnowa powinna mieć miejsce. Zdaje się, iż takie ujęcie wyeksponuje parafię do jeszcze ważniejszej rangi w dziele urzeczywistniania się Kościoła, do miejsca stykania się wielu płaszczyzn, procesów i elementów tej nowej ewangelizacji. Jakie są to płasz-

czyzny-procesy zastanowimy się poprzez pryzmat trzech kategorii pedagogii ewangelizacyjnej parafii, które stanowią jakby „tworzywo” urzeczywistnienia jej odrodzenia. Są nimi: **dialog, współpraca i współodpowiedzialność**. Pokrótkę przyjrzymy się dokładniej tym trzem kategoriom.

1. DIALOG

W kształtowaniu parafii jako wspólnoty wyjściowym i zarazem istotnym składnikiem jest **dialog**. Z powodu nieproporcjonalnego obciążenia duchowieństwa odpowiedzialnością za parafię, kiedy zdecydowana większość świeckich jest bierna, od podstaw paraliżowany jest proces, który winien autentycznie kształtować w niej podmioty i grupy w duchu - zaprezentowanej na ostatnim Synodzie Biskupów - pedagogii przyjaźni i dialogu¹. Dotyczy ona tyle radykalnej zmiany istniejącego

¹ Zob. wymienioną już w MM /Jan XXIII, *Encyklika Mater et magistra* – 1961/; potem w DA /Sobór Watykański II, *Dekret o apostołstwie świeckich Apostolicam actuositatem* – 1965/; oraz w EN /Paweł VI, *Adhortacja apostołska Evangelii nuntiandi* – 1975/- metodę przyjaźni i dialogu, którą można odnosić także do całego Kościoła: od parafii i jej struktur poczynając.

w parafii porządku, lecz sprawdzonych postaci i metod kształtujących wiarę oraz chrześcijańskie wychowanie, które należy stale doskonalić przez jawne i ukryte jej potencje w szerz i w głąb. Sprawa dotyczy głównie świeckich, których należy zdynamizować, zarówno indywidualnie, jak i w zbiorowych strukturach. Sposobnością taką jest oparty na ewangelicznym etosie dialog, który - jako zasadniczy składnik więzi międzyludzkich i wspólnotowych - niesie z sobą zgodę i jedność. To dialog zbliża, tj. usuwa obcość i napięcia we wzajemnym poznawaniu się ludzi oraz - w zrodzonym wówczas wspólnym działaniu; staje się z wolna „duszą” całej ewangelizacji². Pierwszym warunkiem dialogu jest sprowadzenie go w duszpasterstwie i apostołacie, w głównych ewangelizacyjnych podmiotach i dziedzinach, do autentycznie *teologicznego wymiaru*. Nieprzerwanie płynąca od Starego Przymierza - aż po Nowy Testament, mowa Boga do ludzi ucieleśnia się w zbawczym Słowie Chrystusa, spełnia rzeczywiście budzące wiarę oraz eklezjo- twórcze zadania, urzeczywistnia we wszystkich tkankach Kościoła lokalny poprzez wypełnianie Go uświęcająco-zbawczym tchnieniem Boga. W pojęciu ludzkim jest to składnik namacalnie życiodajny, „zaopatrujący organizm w tlen”. Ażeby tak się stało musi w klimacie przyjaźni zaistnieć rzeczywiste

spotkanie osób i wspólnot, także w tych oficjalnych, instytucjonalnych odniesieniach. Dlatego wielokształtne rozwijanie form ewangelizacji - zbliżonych do ideału przyjacielskiego dialogu - winno stawać się usilną strategią pedagogii ewangelizatorów, gdyż tylko w tym duchu zrodzą się różne Łaski. Kierunek dokonujących się więc zmian można nakreślić następująco: od urzędowej relacji kapłanów do wiernych i ich ugrupowań - ku skutecznie przełamującej tę oficjalność, milczenie i sztuczność - szczerości, otwartości myśli, serc i rąk³. Drugim warunkiem dialogu jest, aby obejmując treści wiary sięgać ludzkich motywacji, postaw i zachowań, *czynić z niego metodę formacyjno-wychowawczą*. Na wymiar ten zwraca uwagę - z okazji otwarcia Roku Wiary - Benedykt XVI w dokumencie *Porta Fidei* oraz ostatni październikowy Synod Biskupów w Rzymie nt. nowej ewangelizacji. Sprawa dotyczy wszelkiego rodzaju nieformalnych, międzyosobowych odniesień, które będą „duszą”, powszechnie czynionej w parafii, posługi ewangelizacyjnej⁴.

Propagowanie dialogu w obecnej dobie należy upatrywać w jedynym, generalnym odniesieniu pomiędzy duszpasterzami i parafianami - i to na **kilku płaszczyznach**: a/ ze wspólnotą ludu Bożego jako całością; b/ z grupami formalnymi i nieformalnymi; c/ z indywidualnymi wierzącymi w parafii; d/ z tymi

² Zob. DA 12; KDK 43, 92 /Sobór Watykański II, *Konstytucja duszpasterska Gaudium et spes* - 1965; RM 55-57 /Jan Paweł II, *Encyklika Redemptoris missio* - 1990/; por. Z. Narecki, *Dialog*, W: *Słownik Katolickiej Nauki Społecznej*. Red. W. Piwowarski, Warszawa 1993, s.39-40; A. Szafranski, *Dialog wewnątrzkościelny*. EK /Encyklopedia Katolicka/ T.3, Lublin 1979, k.1262-1270.

³ Zob. H. Kerstig, *Verschiedene Modelle in der sozialen Gruppenarbeit*, „Lebendige Seelsorge” 1972, nr 3, s.167 i n.; J. Krucina, *Osrodek grup religijnych w parafii*, „Colloquium Salutis” 1988, s.76-79; W. Szewczyk, *Kompetentne pomaganie wymaga wiedzy, umiejętności i cnoty*, W: *Przestrzenie pracy socjalnej*. Red. J. Stala, Tarnów 2010, s.127 i n.

⁴ Zob. PF 6,10-12 /Benedykt XVI, *List apostolski Porta fidei* - 2012/; por. W. Szewczyk, *dz. cyt.*, s.137 i n.

żyjącymi w parafii, którzy pozostają w różnych relacjach do Kościoła i religii. Ogólnie scharakteryzujemy wszystkie te odniesienia w perspektywie przypisywanej im obecnie pedagogii.

Ad a/ Wyjściowym odniesieniem duszpasterstwa jest dziś to ogarniające całą parafię. W rezultacie rzutuje ono na późniejsze jej funkcjonowanie jako wspólnoty kościelnej. Warunek ów zakłada wcześniej ukształtowaną postawę kapłana oraz znamionuje jego dalsze relacje, styl kontaktów. W rozdzielaniu sakramentów, w kaznodziejstwie czy w katechizowaniu, itp. należy z dnia na dzień dokonywać konsekwentnej przemiany z postawy bycia sprawującym urząd duszpasterza na apostoła- misjonarza lub nawet proroka-charyzmatyka. Stała i nieogarniona w swych możliwościach postawa dawania i otwartości, poszukiwania i zarazem pokornego słuchania ludzi..., winny zastąpić anachroniczną dziś postawę narzucania swej woli żądania. Formowanie to inauguruje powszechnie znane praktyki ciągłego aktywizowania wierzących do działań, np. w dziełach i zespołach dobroczynnych⁵. W związku z tym należy przemieniać urzędowe przepowiadanie na, zharmonizowany z zasadą „wierności Bogu i człowiekowi”, dialog osób, gdzie istotną rolę odegra język przekazu, który – co nie jest obojętne dla osobistego przyjęcia i osądu sumienia odbiorców tego przekazu – niejako potwierdzi boski charakter Ewangelii i pokorne świadectwo człowieczeństwa Chrystu-

sa. Oparta na przyjacielskiej prostocie i pokorze wymiana myśli to niezwykle istotny instrument tworzenia i rozwijania dialogu, np. podczas przepowiadania Słowa, liturgii, zebrań i animowania w grupach..., gdzie duszpasterze, którzy otworzą się na nurtujące odbiorców dylematy egzystencjalne, stworzą szanse na rozwiązania w kwestiach wiary i moralności, rzetelnie i rzeczowo pokierują wierzących na drogi interpretacji Słowa w liturgii i w przyjmowanych sakramentach. Zawarta w tej misji pedagogia Słowa jest w zgodzie z obecnie panującą strategią ewangelizacyjną, tj. egzystencjalno-personalistyczną, dominującą w katechetyce, homiletyce, sakramentologii., która w tok swojego przepowiadania i sprawowania kultu nakazuje włączać domniemanego, świadomego i aktywnego partnera, nawet wtedy, gdzie z pozoru go nie ma, np. w: kontemplacji, prośbach i aklamacjach, ekspiacjach, dziękczynieniach, itd.⁶.

Ad b/ Zaawansowanym etapem dialogu w parafii jest relacja duszpasterzy do różnych ugrupowań religijno-kościelnych. W rozwijaniu tego dialogu pierwszeństwo posiadają nie tylko rodziny i ich wspólnoty, lecz także parafialne struktury formalne, np. różnego rodzaju rady, w których dominuje - jak dotąd - zbytne zinstytucjonalizowanie więzi. I tam dostrzega się trend ich odformalizowania oraz upodmiotawiania przez właściwe profilowanie form organizacyjnych, personalizację treści; także rzeczywiste poszukiwanie wspólnych rozwiązań

⁵ Zob. RM 57.

⁶ Zob. Cenne propozycje ewangelizacyjne na temat funkcji Słowa w Kościele posiada Adhortacja apostołska Benedykta XVI z 2010 roku *Verbum Domini / VD / w Rozdz. II-III*; por. R. Kamiński, A. Tomkiewicz, *Rozmowa duszpasterska i jej uwarunkowania psychologiczne*, „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne” 1986, z.6, s.17 i n; J. Kowalski, *Ewangelizacja w parafii poprzez przekaz wiary i kształtowanie postaw*, „Colloquium Salutis” 1988, s.29-49; J. Kudasiewicz, *Nowa ewangelizacja po polsku. Esej teologiczno-pastoralny*, „Homo Dei” 1993, nr 4, s.63-74...

wynika ze wzajemnego poszanowania się duszpasterzy i świeckich doradców. Efektem wzrostu podmiotowej rangi tych gremiów jest też dzielenie ich - wedle uzasadnionych kryteriów - na mniejsze struktury, a tym samym na eliminowanie z nich anonimowości i sztuczności poprzez intensyfikację religijności oraz -spontaniczności więzi i działalności członków. Trend ten uwidacznia się w grupach młodzieżowych, rodzinnych, zawodowych. Ta rozwijająca dialog inicjatywa może świadczyć o wzroście wpływu na podejmowanie decyzje; znacznie stanowić - w duchu dobra wspólnego - podstawę dla rozwoju klimatu wspólnotowego, który wymaga stałego dopingu, czujności, wzajemności, życzliwości, pokory przy wysłuchiwanie siebie nawzajem. Podobnej troski i wzajemnego dialogu domagają się relacje duszpasterstwa z członkami różnego rodzaju ugrupowań religijnych. Wszystko to winno być włączone w jeden wspólny front ewangelizacyjny, bowiem różnorodność charyzmatów, stylów duchowości chrześcijańskiej, apostoelskich środków wyrazu, stanowi jakże wymowny obraz życia i posługiwania w parafii na miarę ewangelizacyjnej pedagogii, która niewymiernie ubogaca oraz czyni jednością zróżnicowane członki ludu Bożego. Niezrozumiałą na dziś postawą byłoby wzajemne izolowanie się poszczególnych podmiotów, a tym samym rozpraszanie przezeń ewangelicznych darów⁷.

Ad c/ Kolejną płaszczyznę dialogu stanowi partnerstwo między duszpa-

sterstwem a indywidualnymi parafianami. Winno to być: z jednej strony - pełniejsze rozpoznanie potrzeb oraz aktywizacja wierzących; z drugiej - zastosowanie nowej pedagogii ewangelizacyjnej, która zwiększy szansę porozumienia obu stron oraz zdynamizuje samych wiernych i ich grupy. Efektem tejże wzajemności winno być świadectwo czynnej i otwartej miłości poprzez urzeczywistnianie stosownych programów i metod ewangelizowania⁸. Wyjściowym, aczkolwiek namacalnym, choć nie zawsze docenianym, miejscem nawiązywania tegoż dialogu może stać się kancelaria parafialna. Tam to należy inicjować: indywidualne i zbiorowe jego postacie; modyfikować dotychczasowe formy pracy formacyjno-ewangelizacyjnej. Zresztą miejsce to może zradzać klimat wzajemności oraz gromadzić całości kształt informacji w tzw. kartotekach czy dokumentacjach w celu: umożliwienia duszpasterzom i aktywistom parafialnym diagnozowania religijności parafian i stanu dzieł apostoelskich; zbierania doświadczeń oraz realnych danych na zapotrzebowania ewangelizacyjne z tzw. wywiadówek szkolnych, różnych akcji dobroczynnych, misji i rekolekcji, zebrań rad i komitetów, pielgrzymek, peregrynacji, uroczystości lokalnych, kolęd, itp. To kancelaria może stawać się miejscem zdobywania adekwatnego rozeznania, a potem rozdysponowywania - pod kątem dobra parafii - wielu konstruktywnych decyzji, słowem - terenem nawiązywania i rozwijania przez

⁷ Zob. DA 25; DB 28 /Sobór Watykański II, *Dekret o pasterskich zadaniach biskupów w Kościele Christus Dominus* - 1965; RM 57; VD 103 i n; por. G. Biemer, *Evangelisierung und Glaubensweitergabe*, „Diakonia” 1988, nr 2, s.74-77; Z. Narecki, *Grupowe duszpasterstwo*, EK T.6, Lublin 1993, k.229-231.

⁸ Zob. DAŚ Cz. II /Episkopat Polski (Komisja Apostolstwa Świeckich), *Dyrektorium Apostolstwa Świeckich* - 1969; FC Cz. II / Jan Paweł II, *Adhortacja apostoelska Familiaris consortio* -1981; RM 74; por. R. Kamiński, *Diakonia*. EK T.3, Lublin 1979, k.1249-1250.

podmioty ewangelizacji pożytecznych dla wszystkich dzieł. Pokonując dotychczasowy dystans oraz bariery izolacjonizmu duszpasterzy z parafianami, może stawać się - pomimo zaszyłych stereotypów i dystansów - punktem zarzewia nowej pedagogii ewangelizacyjnej⁹.

Ad d/ Następnym, dość istotnym etapem kształtowania dialogowego oblicza parafii to pozytywne relacje wszystkich wierzących i kapłanów do *ludzi stojących poza Kościołem i religią*. Jest to symptom duchowego wzrostu wspólnoty, który przejawia się na zewnątrz w ogólnej życzliwości, szacunku, tolerancji, wielkoduszności, cierpliwości i miłości. Wartości te, którymi żyje na co dzień społeczność wierzących, to wyraz dialogu rozwijanego w kontaktach indywidualnych, głównie w strukturach i formach grupowych, gdyż to one sposobią najlepiej do rozwijania takich dyspozycji¹⁰. Istotę dialogu w parafii stanowi więc konsekwentne zaprogramowanie zestawu działań ewangelizacyjnych wraz - z towarzyszącą im ewangeliczną prostotą, szacunkiem, szczerością i pokorą, zwłaszcza otwartą miłością. Zawiera się w tym dziele cała sfera humanizacyjno-społeczna, która towarzyszy międzyludzkim relacjom - niezależnie od tego, jakie światopoglądy ich podmioty prezentują. Jest to jakby naturalny grunt tej misji, który tworzy dla niej klimat. Jakiegokolwiek urzędowe i prywatne po-

stacie winny go rozwijać, nawet w kontaktach z przeciwnikami Kościoła, np. z sektami, ateistami i antyklerykałami, choć wiadomo, iż należy się im radykalnie przeciwstawiać. Determinacja wierzących, którzy szermują określonymi wartościami, może stawać się dzięki Łasce barierą na ataki z zewnątrz. Najlepszą więc zaporą stanie się tutaj gorliwa modlitwa wierzących, ich głęboka więź z Eucharystią oraz postawa bezinteresownej miłości; w mało spodziewanym momencie będą to świadectwa i znaki wobec wszystkich spoza Kościoła¹¹.

Zaprezentowane płaszczyzny parafialnego dialogu prowadzą do wniosku: rozwijanie dialogu i związane z nim skutki, które spotyka się na drodze celów religijno-ewangelizacyjnych, wskazują na konieczność stałego jego szerzenia. Każdy zatem konstruktywny dialog należy przenosić w różne sfery i sytuacje życia; stąd zasadnicze dopełnienie tegoż dialogu stanowi apostołat, dzieła dobroczynności. Dialogowa opcja parafii, ta ad intra i ad extra, stanowi wyzwanie dla wielu kategorii wierzących i ogniw ewangelizacyjnych, w sumie - dla ich pełniejszego uczestnictwa w misji uświęcająco-zbawczej samego Chrystusa¹².

2. WSPÓŁPRACA

Każda współpraca zakłada dialog i zależy od jego rozwijania; stanowi też

⁹ Zob. A. Szafrński, dz. cyt., k.1266-1267; H. Miastowski, *Duszpasterz w kancelarii parafialnej*, W: *W służbie Ludowi Bożemu*. T.6. Red. B. Bejze, Poznań 1983, s.141 i n.

¹⁰ Zob. RM 42 i n; por. J. Majka, *Dialog z niewierzącymi*. EK T. 3, Lublin 1979, k.1281-1282.

¹¹ Zob. DA 29-31; DE 11, 23 / Sobór Watykański II, *Dekret o ekumenizmie „Unitatis redintegratio – 1964;* RM 36, 55; por. S. Napierała, *Wspólnoty – miejscem życia Kościoła*, „Colloquium Salutis” 1988, s.179-187; E. Schick, *„Chrystus – tak, Kościół – nie!” Odpowiedź Listu do Efezjan*, Katowice 1993.

¹² Zob. DA 12; DM 21 /Jan Paweł II, *Encyklika Dives in misericordia – 1980;* KDK 21, 85-88; KK 30-33, 41 / Sobór Watykański II, *Konstytucja dogmatyczna o Kościele Lumen gentium – 1964;* RM 82 i n; VD 90 i n; por. E. Weron, *Laikat i apostołstwo*, Paris 1973...

rzeczywistą troskę ewangelizacyjną o duchowe dobra wierzących. Troska taka znaczy dziś podejmowanie ogromu zadań parafialnych i związanych z tym problemów, a niejednokrotnie bezradności, gdyż: z jednej strony – istnieje realna obawa o jej niewydolność lub niewystarczalność podmiotów ewangelizacyjnych w obliczu nadmiaru zadań nań spoczywających; pojawia się nawet ewentualna groźba dotycząca ich przepracowania lub wypalenia wraz - z obawą wymykania się im spod kontroli spraw istotnych; z drugiej – dyktowany nauką Kościoła, ewangeliczny ideał wskazujący na odmienny ład tejże ewangelizacji. Sytuacja ta wskazuje na rozróżnienie istniejący pomiędzy tą ideą a częstą pasywnością apostołską i ignorancją religijną parafian. Kluczem do rozwiązania tego dylematu jest nie tylko dialog, lecz współpraca, która kształtuje rozwój wspólnoty parafialnej. Zwracając w tej współpracy uwagę dwa realizacyjne warunki: 1 – zakładający ją wymiar formacyjno-duchowy; 2 – weryfikujące ten pierwszy odpowiednie treści, formy, metody i środki ewangelizacyjne¹³.

To najpierw kapłani muszą wychodzić naprzeciw inicjatywom parafian, po to, aby podjęte tą drogą dzieła wzbogacały nie tylko dialog, lecz stanowiły podstawę i rozwijały nań różne dzieła ewangelizacyjne. Wszystko to razem stworzy swobodny przepływ wspólnoto-twórczych wartości, jednocześnie odsłoni

wymiar eklezjalny parafii¹⁴. Zasadą tą należy objąć więc wszelkie płaszczyzny, struktury i funkcje ewangelizacyjne parafii, przy założeniu ograniczoności tych wszystkich ludzkich zabiegów, którym - dla ich trwania i rozwoju – konieczna jest Łaska w postaci asystencji Ducha Świętego. To w Nim zawiera się tajemnica sukcesu różnych podmiotów, ich wspólnoto-twórcza siła Kościoła. Dlatego wyrażenie „Ducha nie gaście” posiada tak potężne reminiscencje! Najważniejszym jest więc, aby - w tej ludzko-boskiej współpracy na terenie parafii - szanowano wspólnoty jako kluczowe wydarzenia duchowe, miejsca teologicznego przepowiadania wiary, gdzie kapłan staje się ich animatorem: począwszy od jednostek i rodzin - kończąc na całej parafii. Jest to działanie, które zapobiega instytucjonalnemu skostnieniu parafii; to niejako substancja wspólnoty, której przypisuje się główny cel, tj. umożliwianie dialogu i międzyludzkiej współpracy w ten sposób, aby utrwalały one konstruktywne opinie, nawyki i dyspozycje parafian. Elementami, które je pogłębią będą: lektura Biblii i nauk teologicznych oraz społecznej i etycznej wykładni Kościoła; rozwijanie ducha modlitewnego i pełniejszej religijności wierzących; kształtowanie postaw moralnych i apostołskich aktualnych oraz przyszlých kreatorów i działaczy religijno-kościelnych¹⁵.

¹³ Zob. DAŚ 12 i n; KDK 21; RM 78; por. A. Exeler, *Od obsłużonej parafii do współtroszczącej się wspólnoty*, „Seminare” 1983, s. 5-31.

¹⁴ Zob. KDK 42, 45; KK 1, 48, 59; RM 81 i n; zresztą wokół zasady komunijnej jako naczelnej formalnej zasady eklezjalnej, owej „Wspólnoty Ducha”, winno koncentrować się całe życie i dzieło Kościoła: por. F. Błachnicki, *Wspólnota w Chrystusie jako zasada teologii pastoralnej i duszpasterstwa*, „Collectanea Theologica” 1969, f.2, s.26 i n; M. Stasiak, „Communio” *zasadą formalną prawa kanonicznego*, Lublin 1984 /msp/.

¹⁵ Zob. DAŚ 13 i n; EN 58; RM 74-78; por. A. Exeler, *dz. cyt.*, s.6 1 n; J. Vanier, *Wspólnota*, Kraków 1985; A. Zuberbier, *Wspólnota*, W: *Słownik Teologiczny*. Red. A. Zuberbier. T. 2, Katowice 1989, s.380-381.

3. WSPÓŁODPOWIEDZIALNOŚĆ

Kwestie istotne. Z poprzednimi składnikami parafialnej pedagogii ewangelizacyjnej wiąże się współodpowiedzialność, której istotą jest znajdowanie spontanicznych zachęt do dialogu i współpracy oraz - do dzieł apostołskich, jakie są udziałem grup religijno-kościelnych oraz - wyrażają przyrodzone i boskie dary. Nieporozumieniem byłoby, gdyby do parafii wprowadzać wzorce ewangelizacyjne w sposób odgórny i szablonowy, jeśli wiadomo, że każda z nich jest niepowtarzalną, określoną - w swym społeczno-religijnym i duszpastersko-apostołskim całokształcie - rzeczywistością; stąd więc każda posiada „ulokowaną” w ludzkich zasobach, własną i osobliwą kondycję osobowo-wspólnotową, „kapitał” cech i charyzmatów. Sztuką ewangelizatorów jest te „zawartości” odczytywać i odszyfrowywać jako „znaki czasu”. Stanowią one określoną sumę możliwości i zagrożeń, z których wylądować należy to wszystko, co najcenniejsze, ewentualnie wcześniej zapobiegać temu, co może parafii zagrażać. Dlatego zachodzi potrzeba planowania i podejmowania na czas stosownych działań, które wytworzą możliwie najkorzystniejsze warunki do ich realizacji: z jednej strony – krępujące wpływ instytucjonalnym, moralistycznym czy formalistycznym regułom działania, które znacząco narzucają bądź ograniczają oddolne inicjatywy wierzących; z drugiej – zapobiegające groźbie swawoli i chaosu, jaki

może wytwarzać brak lub nieczytelność zasad współpracy i współodpowiedzialności. Kolejną, istotną dla rozwijania ducha zbiorowej współodpowiedzialności, sprawą jest traktowanie wszystkich parafian za potencjalne podmioty, nawet wówczas, gdy na pozór dysponują oni dość miernymi, zdawałoby się przeciętnymi możliwościami. Będą to różnego rodzaju niepełnosprawni, zbyt młodzi, zubożeni, z kontrowersyjną przeszłością, obciążeni nałogami, indyferentni bądź krytycznie nastawieni do wiary i Kościoła. Ewangeliczny duch miłości i pokory nakazuje wsłuchiwać się nawet w drobne odruchy takich parafian, zauważać oraz umożliwiać im odpowiednią szansę zadziałania. Zasada ta zdecydowanie odróżnia wspólnotę wierzących od jakiegokolwiek sekty, grupy interesu czy ideologii¹⁶. Następną prawidłowością, która kształtuje parafialną współodpowiedzialność, jest pielęgnowanie wartości podstawowych, tj. miłości, wolności, sprawiedliwości, dobra, godności i praw osoby oraz Łaski - szczególnie przez te różne środowiska, ugrupowania, jednostki ewangelizacji, które nimi żyją oraz realizują w swoich stylach i dziełach ewangelizacyjnych¹⁷. Także kształtującą współodpowiedzialność parafian jest ich samodzielność, oczywiście w miarę rozrostu ich rzeczywistych umiejętności, dojrzałości w wierze i życiu oraz - wypływających z tej racji uprawnień i zadań. Jest to warunek konieczny do otwierania się pa-

¹⁶ Zob. KK 34-36; SRS 47 / Jan Paweł II, *Encyklika Sollicitudo rei socialis* – 1987; VS 104 i n / Jan Paweł II, *Encyklika Veritatis splendor* – 1993; por. M. Brennan, *Frauen und Manner im kirchlichen Dienst*, „Concilium” / niem. / 1980, nr 4, s.288-292.

¹⁷ Zob. DA 29-30; DAŚ 106, 116-118; DCE Cz. II / Benedykt XVI, *Encyklika Deus caritas est* – 2005; RM 89; SRS 42 ; VS 106-108; por. F. Klostermann, *Das christliche Apostolat*, Innsbruck 1962, s. 328 i n; Z. Narecki, *Podstawy przygotowania świeckich do apostołstwa we współczesnym Kościele. Rys pedagogiczno-pastoralny*, „Studia Płockie” 1986, s. 38 i n.

rafii na zewnątrz, bowiem jako część Kościoła musi być w Nim żywą komórką, pobierać dla siebie niezbędne, duchowe treści i formy wiary oraz - wnosić własne. Często niesamodzielność wiernych, która wynika z braków czy niedojrzałości religijno-duchowej, czyni ich w ewangelizacji niewydolnymi, wyizolowanymi i mało skutecznymi, zarówno w rozwiązywaniu problemów własnych, jak i innych. Aby temu zaradzić, tj. kształtować własną tożsamość i praktykę duchowo-ewangelizacyjną, musi parafia konstruktywnie upodmiotawiać własne struktury, czyli – wzrastać we współodpowiedzialności¹⁸.

Metody. Przejawy personalistyczne w parafiach należy wzmagać metodami umacniającymi swą pozycję grup. Ugrupowania te są nieocenione w budzeniu i rozwijaniu współodpowiedzialności poprzez personalizację i integrowanie własnych członków. Tenże wymóg aktywizacji parafii byłby ubogaceniem jej w wartości otwarcia się i służby bliźnim. Proces ten reguluje zasada pomocniczości i solidarności, którym towarzyszy - oparta na przyjaźni i dialogu oraz współpracy - *metoda pracy wspólnotowej*. Słowem - dezintegracyjne dla społeczności tendencje życia osobniczego należy stale przeciwstawiać odbudowywaną w parafiach duchowością wspólnot¹⁹.

Wstępną dla tej formacji metodę stanowi tzw. *społeczna praca wspólnotowa*. Pożądanym byłoby przenieść ją w różne dziedziny życia i działalności Kościoła,

bowiem jej istotą jest tworzenie w grupach dyspozycji integracyjnych, wspólnych chęci i inicjatyw do działania. Szczególnie ku temu sprzyjającymi są zespoły rodzin, spontaniczne grupy, kręgi formacyjne, akcje religijne, charytatywne, itp. To one stanowią podstawę dla wspólnot realizujących określone cele katechetyczne, pobożnościowe, liturgiczne, apostołskie, dla których wzorem są pierwotne gminy chrześcijaństwa²⁰. Tendencja ta nie jest jakąś nostalgią za czymś dawnym, istniejącym w Kościele pierwotnym, lecz nie liczącym czasu, trudu i serca - autentycznym dzieleniem się słowem oraz bezinteresownym czynem. We wspólnotach bowiem znajduje się sposoby służby drugim, styl życia i współpracy, radość z rozwoju duchowości i pracy społecznej. Nie autorytaryzm, pokazowość i faryzejskie wyświadczenie pomocy, lecz dążenie do dzielenia się dobrami duchowymi oraz - wspólnotowymi zadaniami, które stanowią istotę miłości społecznej. Jak taka służba jest ważna, dowodem niech będzie stały rozwój grupowych postaci ewangelizacji oraz - ruchów religijno-kościelnych, w których poszukuje się niezinstytucjonalizowanej ekspresji religijności i ewangelizacyjnej skuteczności parafian. Tak więc: z jednej strony – zyskująca rangę społecznej pracy wspólnotowej, zwyczajna oraz nadzwyczajna służba duszpasterzy i świeckich; z drugiej -- wzrastanie we współodpowiedzialności poprzez współtroszczące się wspólnoty jako eklesjo-twórcze tworzywo parafii²¹.

¹⁸ Zob. A. Exeler, dz. cyt., s.18 i n.

¹⁹ Zob. DA 12, 29; DAŚ 106; EN 58; KDK 43, 92; RM 51; por. E. Weron, *Współpraca świeckich z kapłanami w ewangelizacji. Aspekt teologiczno-pastoralny*, „Collectanea Theologica” 1992, f.1, s.135-141.

²⁰ Zob. Dz 10, 38; DM 15; KK 4, 8-11; RM 21; por. E. Górecki, *Współpraca duszpasterzy i katolików świeckich*, „Ateneum Kapłańskie” 1993, nr 503, s.97-105.

²¹ Zob. DCE 31 i n; RM 87-91; na te personalistyczno-wspólnotowe tendencje i sposoby ewangelizacji wskazują ostatnie *Synody i Programy* duszpasterskie Kościoła w Polsce.

Rozwijającą się współodpowiedzialność jest metodą *ekumenizmu* rozumianego jako otwartość na wszystkich, którzy stoją na uboczu wiary i Kościoła. Nie każdy wierzący musi być zaangażowany, tak jak ludzie różnie oddaleni od Kościoła i religii nie muszą być zaraz poza ich nawiasem. Zresztą, jak trudno jest jednoznacznie oceniać przynależność wierzących do parafii, tak jeszcze bardziej złożoną sprawą jest określenie praktycznych rozwiązań, kiedy skala zaangażowań wiernych w życie parafii jest bardzo zróżnicowana, nieuchwytna lub z pozoru myląca. Błędem jest sądzić, iż parafia jest monolitem, a tym bardziej, że wszyscy jednakowo są za nią odpowiedzialni. W obliczu istniejącego w Kościele pluralizmu oraz indywidualizacji i subiektywizacji postaw wierzących – co jest wyrazem bogactwa Ducha Świętego, „który wieje kędy chce” – wynika oczywista wielorakość treści, form, metod i środków ewangelizacyjnego wyrazu. Najtrafniejszym tutaj rozwiązaniem byłby nakaz ewangelicznego miłosierdzia, za który każdy z osobna odpowiada - wedle własnego sumienia i rozeznania możliwości czynienia dobra; generalnym zaś nastawieniem Kościoła będzie konsekwentne, możliwe całościowe zaświadczenie o tym, co objawia się w autentyczności Ewangelii i Jego posłannictwie²².

Podmioty. Z opracowań jednoznacznie wynika, że *wszyscy parafianie* muszą być gotowi do współodpowiedzialności za Kościół. Z bogatego zasobu indywidu-

alnych i zbiorowych inicjatyw wylicza się: 1 -- kategoriałno-stanowe, szczególnie dziecięco-młodzieżowe grupy biblijne, modlitewne, dyskusyjne, misyjne, ekumeniczne, apostołskie, hobbystyczne, itp.; różnie profilowane, głównie celowe wspólnoty rodzinne, zawodowe, sytuacyjne; 2 – zespoły diakonijne, które podejmują troskę nad różnymi kategoriami potrzebujących, niepełnosprawnych; 3 – kręgi samokształceniowe młodych i dorosłych, które pogłębią religijność, wiedzę teologiczną oraz społeczną i moralną wykładnię Kościoła; 4 – działające - na wzór wspólnot nieformalnych - grupy funkcjonalne, np. liturgiczne, rady parafialne, gremia doradcze, konsultacyjne i dobroczynne...; 5 – włączane w życie parafii ruchy odrodzeniowo-charyzmatyczne; 6 – nastawione na dzieła społeczno-humanizacyjne, zespoły formalne, np. Akcja Katolicka, Kluby Inteligencji Katolickiej, Sodaliczki, Federacje Obrony Życia...; 7 – indywidualne inicjatywy katolików i ludzi „dobrej woli”, którzy inspirowani społeczno-moralną doktryną Kościoła odnośnie kultury, polityki, gospodarki, itp., podejmą - na miarę potrzeb i możliwości - różnorodną działalność²³.

ZAKOŃCZENIE

Tytułem zakończenia - w świetle powyższych analiz zwracają uwagę te struktury i funkcje Kościoła, które decydują o duchowej odnowie parafii i jej ewangelizacji. Wymienia się więc: rodziny, grupy, przepowiadanie i kult,

²² Zob. Mt 19, 21; DCE 32 i n; DE 2-5, 9-10; DM 13 i n; EN 17-24; RM 10-11; VS 19-22; wzrost zainteresowań tą problematyką widać wyraźnie w polskich publikacjach konfesyjnych: zob. „Ateneum Kapłańskie” 1993 nr 506-509; W. Przygoda, *Posługa charytatywna Kościoła w Polsce. Studium teologiczno-pastoralne*, Lublin 2004, itd.

²³ Zob. CA Rozdz. IV-VI Jan Paweł II, *Encyklika Centesimus annus* – 1991; DCE Cz. II; FC Cz. III-IV; KDK Cz. II; por. J. Kudasiewicz, *dz. cyt.*, s.63-70; A. Lewek, *Nowa ewangelizacja w duchu Soboru Watykańskiego II*. T. 1-2, Katowice 1995; *Nowa ewangelizacja odpowiedzią na wyzwania obecnego czasu*. Red. K. Gózdź, Lublin 1994.

wszelkie formacje i style życia duchowego, dobroczynność, itp. Z reguły dostrzec można, iż to głównie na jej organizacyjno-terytorialnej podstawie taka odnowa ewangelizacyjna dokonuje się. To dzięki parafii można partycypować w przymiotach Kościoła - jednego, świętego, katolickiego i apostołskiego; to w niej dokonuje się mnóstwo społeczno-nadprzyrodzonych wydarzeń, instytucjonalnych sukcesów i uchybień, które w swej mocy podtrzymuje i rozwija wszechwładnie Duch Święty. Ta szacowna, wiekowo sprawdzona ludzko-boska instytucja-wspólnota, winna ukazywać dziś taką pedagogię ewangelizacyjną, która stanowi szansę i znak nadziei Bożego Królestwa. Jest to trudna droga realizacji owej Wspólnoty, bowiem na jej terytorium przecinają się liczne uświęcająco-zbawcze drogi chrześcijan i ich zbiorowości; tu też zachodzą odrodzeniowe procesy przepowiadających Słowo, przekazujących Łaski sakramentalne, obdarzających dobrami Miłości. Jak widać na przykładzie parafii – jakże to, co kruche i przemijalne, miesza się z tym, co boskie!

Tak więc refleksja nad nowym obliczem Kościoła prowadzi nieodparcie do parafii, natomiast konstytuowanie się Jego jako Wspólnoty polega zasadniczo na odrodzeniu parafialnych, osobowo-wspólnotowych płaszczyzn, struktur i funkcji. Są tam więc krzyżujące się wymiary: nadprzyrodzony --który wyposaża parafie w charyzmaty oraz - w ewangeliczną unię przyjaźni i wspólnoty; przyrodzony – który, w odpowiedzi na otrzymaną Łaskę, wypełnia parafia przez zaznaczone funkcje i elementy w swej pedagogii dialogu, współpracy

i współodpowiedzialności. To ewangelizacyjne „wyposażenie” czyni dziś parafię terenem szczególnie istotnym dla Kościoła Przełomu. Jest wielka nadzieja, iż - pośród wielu współczesnych zawieruch i niepokojów, dokonujących się w człowieku i w świecie - przedsięwzięcie to przekształci się w jeden uświęcająco-zbawczy proces odnowy. Stanie się to tylko wówczas, gdy pośród - wskazanych indywidualno-zbiorowych - aktów owej pedagogii stanie sam Chrystus jako Opoka-Zasada życia parafii i Kościoła. Najważniejszą ideą przewodnią tej misji jest uniwersalizm, który nakazuje: popierać różne odrodzeniowe akcje ewangelizacyjne, obejmować myślą pastoralną nie tylko to, co ludzkie, lecz włączać w jeden odnowieńczy i eklezjo-twórczy nurt ewangeliczne posłannictwo parafii, którego „duszą” stanie się z wolna ewangelizacyjna „zawartość” wyżej wskazanej pedagogii.

SUMMARY

Parish in the pedagogy of the new evangelization

In the light of the above analysis, the only structures and functions of the Church worth noting are the ones that determine the spiritual renewal of the parish and its evangelization. These include: families, groups, preaching and worship, all formations and styles of spiritual life, charity, etc. In general, one can see that it is mainly on the parish's organizational and territorial basis that such evangelical revival takes place. Through the parish one can participate in the qualities of the Church: the one, holy, catholic and apostolic. It is where a lot of social and supernatural events

occur, including institutional successes and failures, and even more hidden spiritual facts, which are sustained and developed by the Holy Spirit himself. This respectable and time-proof human-divine institution, and at the same time the Community, should now show the pedagogy of evangelization, which is an opportunity and a sign of hope of God's Kingdom. It is a hard way to go for this Community, because there are numerous sanctifying ways of Christians and their communities. There are also preachers who undergo revival processes, who transfer the grace of the sacraments, and who bestow the goods of Love upon us. As you can see, the fragile and the transitory interferes with the divine!

Thus the reflection on the new image of the Church comes down to the parish. Whereas the Church's formation as the Community is essentially the rebirth of the parish's personal and communal areas, structures, and functions. There are the following intersecting dimensions: on the one hand, the supernatural, which "equips" parishes in the charisms and the evangelical union of friendship and community. On the other

hand, the natural dimension, which is fulfilled by the parish in response to received grace. This is accomplished through the pedagogy, especially by the functions and elements indicated in the article: **a dialogue, cooperation and shared responsibility**. This evangelical "content" of the parish makes it a particularly important arena for the Turn-of-the-century Church. In the midst of the today's turmoil and unrest in both man and the world itself, there is a great hope that this undertaking will transform into one sanctifying process of renewal, which is indeed in line with the entire post-conciliar teachings. The most important thing here is: among suggested, individual and collective acts of this pedagogy one should always see the same Christ as the Rock of the parish and the Church. Thus the most important guiding idea of this mission is universalism. It requires the following: to support various evangelistic campaigns of renewal, to include in pastoral thought not only human toil, but incorporate it into one revival and ecclesiological trend, whose "soul" will be the Pedagogy outlined here.

„Zbyt często i w zbyt wielu księgach zdarza się, że nie ma proporcji pomiędzy wychowaniem naukowym a religijnym. Wychowanie naukowe rozciąga się aż do najwyższych stopni, podczas gdy wychowanie religijne pozostaje na stopniu podstawowym.”

(Bł. Jan XXIII)